

Görkəmli teatr və kino aktyoru, Xalq artisti Ələsgər Ələkbərov Azərbaycan mədəniyyətinin və incəsənətinin tarixində bir hadisə idi desək, yəqin ki, yanılmazıq. Çünki o özündən sonra sənətdə həqiqətən bənzərsiz və silinməz bir iz qoymuşdur.

1910-cu ildə Bakıda anadan olmuşdu. Hələ yeniyetmə ikən atasını itirmişdi. 13 yaşından anası Zibeydə xanıma ailəni dolandırmağa kömək etməli olan Ələsgər fəhləlik edir. Yorusla da, axşamlar Əbilov klubuna gəlir, burada fəaliyyət göstərən dram dərnəyinə qatılırdı. Anası "artist tayfasına camaat yaxşı baxmır" deyə oğlunu bu yoldan çəkəndirməyə çalışırdı. Lakin çox gec idi, Ələsgər artıq dram dərnəyinin tamaşalarında baş rollarda oynayırdı, 17-18 yaşında tamaşaçılar tərəfindən tanınır və sevilirdi.

1927-1930-cu illərdə Ələsgər Ələkbərov Bakı Teatr Texnikumunda təhsil alır. Elə oxuduğu ilk ildən də Bakı Türk İşçi Teatrında işləməyə başlayır. Burada çalışarkən bir neçə maraqlı,

ləflərinin ən ümdə xüsusiyyətlərini istedadının süzgəcindən keçirmiş, onlara öz dəst-xəttini əlavə etmiş və sonrakı aktyorlar nəslinə bir nümunə, əslində, irs, xəzinə qoyub getmişdir.

Ələsgər Ələkbərov Vaqif rolunda 28 yaşından oynamağa başlamışdı. İllər ötdükcə, oyunu daha da dolğunlaşmış, mənalı və məzmunlu olmuşdu. Ə.Ələkbərovun yaratdığı Vaqif özünü, öz həyatını və mənafeyini deyil, xalqını, onun taleyini, gələcəyini düşünən bir obrazdır.

Yazılanlara görə, "Vaqif" tamaşası milli teatrda Ədil İsgəndərovun quruluşunda 1064 dəfə səhnələşdirilib. Arxiv sənədləri digər maraqlı bir faktı da qoruyub saxlayır: 1948-ci ilə qədər, yəni "Vaqif"in səhnə həyatının 10 ili ərzində

ları kimi canlıdır, yaddaqalan və seviləndir.

1963-cü ildə Ə.Ələkbərov "Böyük dayaq" filmində Rüstəm kişi roluna çəkilir. Oynadığı obrazın xarakterini bütün müsbət və mənfi cəhətləri ilə tam açə bilir. Bu, aktyorun sanki son "ak-kord"u olur. Film ekranlara çıxana qədər o, artıq dünyasını dəyişir. Tamaşaçı-lar bu filmə baxaraq belə böyük sənət-

1960-cı ilin noyabrında qələmə aldığı "Qartal qanadlı sənətkar" məqaləsində onu belə səciyyələndirirdi: "Azərbaycan dram teatrı ilə əlaqədar olduğum zamanlar Ələkbərovun sənətə münasibəti, surət üzərində işləməsi mənim diqqətimi cəlb etdi. Ələkbərov rol əlinə keçən gündən onunla yaşayırdı, hətta mənə elə gəlirdi ki, gündəlik həyata, rast gəldiyi adamlara da surətin gözü ilə baxır, sonra bunun psixoloji nəticələrini izləyir, hisslərin dilini tapmağa cəhd edir... Ələsgər Ələkbərov həm klassik əsərlərdə, həm də müasir əsərlərdə eyni hərarətlə oynayır. O, bizim adamların, bu gündən danışan dramlardakı qəhrəmanların surətini böyük həvəslə yaradır. Bu, çox qiymətli xüsusiyyətdir və yalnız ictimai cəhətdən deyil, estetik cəhətdən də mənalıdır".

1959-cu ildə Moskvada Azərbaycan mədəniyyəti və ədəbiyyatı ongünlüyü keçirilir. Vaxtanqov adına teatrın səhnəsində Azərbaycan Dram Teatrının artistləri "Otello"nu oynayırlar. Hər pərdənin sonunda salonda alqış səsləri qopur. Ələsgər Ələkbərov öz "Otello"su ilə tələbkər Moskva tamaşaçılarını hey-ran qoyur.

Ongünlük sona çatanda Azərbaycandan gəlmiş incəsənət xadimlərinə it-tifaq səviyyəli fəxri adlar verilir. Rəşid Behbudov, Qəmər Almaszadə, Leyla Vəkilova SSRİ Xalq artisti fəxri adını alırlar. Gözlənildiyinə görə, Akademik Dram Teatrının payına düşən fəxri ada isə Ələsgər Ələkbərov layiq görülməli idi. Ancaq nədənsə həmin ad ona veril-mir. Bu hadisə Ələsgər Ələkbərova bərk toxunur və o, qəlbindəki incikliyi dəf edə bilmir. Bakıya qayıdandan son-ra teatrdan çıxmaq barədə mədəniyyət naziri Məmməd Qurbanova ərizə yazır. Nazir ərizəyə etiraz cavabı versə də, o, teatra qayıtmır. Azərbaycan Dövlət Fi-larmoniyasında müxtəlif konsertlərin, gecələrin aparıcısı kimi çalışır, filmlərə çəkilir.

İsgəndərov-Ələkbərov münəqişəsi Azərbaycan teatrına baha başa gəlir. Bunu sonralar onların hər ikisi etiraf edir. 1959-cu ilin sonunda Ələsgər Ələkbərov teatra qayıdır və o, sonralar "İsgəndərovsuz teatr həmin teatr deyil" deyərək öz fikrini və təəssüfünü hər yerdə bildirir.

Böyük aktyor 53 yaşında dünyasını vaxtsız dəyişəndə onu son mənzilə yola salmağa köhnə dostu - rəqibi Ədil İs-gəndərov da gəlir... Bu, əslində, çox söz deyirdi.

Ələsgər Ələkbərovun şəxsi həyatı ürəkaçan olmayıb. Hələ çox gənc ikən aktrisa Hökumə Qurbanovanı böyük məhəbbətlə sevib. Bu sevgi qarşılıqlı olub və valideynləri Hökuməni ona ver-mək istəməsələr də, qızın inadı qarşı-sında aciz qalıblar.

Gənc, xoşbəxt ailənin ilkini dünyaya gəlir. Ona Nailə adını verirlər. Teatr Gəncəyə köçəndə ailə də bu şəhərə gəlir. Burada hər iki gəncin qəlbindəki qısqanclıq hissləri baş qaldırır. Bu mə-nasız hisslərin ikitərəfli olması ailə oca-ğının sönməsinə səbəb olur.

Sonra Ələsgər milliyyətçə rus olan bir qızla evlənilir. İlk evlilikdən olan qızı Nailə isə gənc yaşlarında dünyasını də-yişir. Ümumiyyətlə, ömrünün son üç ilində onun həyatında mühüm hadisələr baş verir. Həmin müddətdə yalnız bir tamaşada oynayır. Bu, Mehdi Məmmə-dovun hazırladığı "Alov" tamaşası idi. Aktyor ənənəsinə sadıq qalaraq burada-kı müstəntiq Kamalovun rolunu da bö-yük məharətlə yaradır.

1960-cı ildə aktyorun 50 illik yubi-leyi qeyd olunur. 1961-ci ildə SSRİ Xalq artisti fəxri adına layiq görülür. Ömrünün sonunda ona SSRİ Ali Soveti-nə deputat seçilmək də qismət olur. Bu uğurlar silsiləsində aktyorun "Böyük dayaq" filmində yaratdığı Rüstəm kişi obrazı xüsusi yer tutur. Əslində, bunlar da - həm film, həm də sənətkarın orada-kı rolu Azərbaycan kinematoqrafiyası-na, Azərbaycan tamaşaçılarının yeni nə-sillərinə qalan əvəzsiz yadıgərdir.

Son tamaşanı da 1963-cü ildə oynama-lı idi. Yanvarın 31-də həmkarları "Səyavuş" faciəsini məşq edir və Ələs-gər Ələkbərovun yolunu gözləyirdilər. Elə həmin gündən teatrın da, həmkarla-rının da, tamaşaçılarının da gözü yolda qalır. O yolda ki, Ələsgər Ələkbərov bir də heç vaxt oradan dönməyəcək...

Bu il 115 yaşı tamam olan Ələsgər Ələkbərov elə bir sənətkar idi ki, yarat-dığı obrazlar həm tamaşaçıların qəlbi-nə, həm də yeni aktyor nəsillərinin ya-radıcılıq yollarına hələ indidən sonra da sönməz işıq saçacaq.

İradə ƏLİYEVA,
"Azərbaycan"

Səhnəmizin Vaqifi, kinomuzun Rüstəm kişisi

Görkəmli sənətkar Ələsgər Ələkbərovun yaradıcılığı mədəniyyət tariximizin silinməz səhifəsidir

yaddaqalan obrazlar, o cümlədən Hacı Baxşəli ("Ölülər") obrazını yaradır.

1933-cü ilin yanvar ayında AK(b)P MK-nın qərarı ilə Bakı Türk İşçi Teatrı Gəncəyə köçürülür. Ə.Ələkbərovun tərcümeyi-halını əks etdirən məlumat-lara görə, o, bir neçə il Tiflisdəki Azər-baycan Teatrında və Gəncə Teatrında çalışır. Sonra taleyini indiki Milli Dram Teatrı ilə bağlayır.

Ələsgər Ələkbərov ovaxtkı Azər-baycan Akademik Dram Teatrına gələn-də burada bir-birinə rəqib olan iki nə-həng aktyor var idi. Onların hər ikisi - Abbas Mirzə Şərifzadə və Ülvi Rəcəb 1937-ci il repressiyalarının qurbanı ol-du. 1938-ci ildə "Vaqif" tamaşasından sonra burada həmin səviyyəli bir aktyor qalmışdı ki, o da Ələsgər Ələkbərov idi.

Dramatik rolların əvəzsiz ifaçısı

Teatr mütəxəssisləri yazırlar ki, o, elə bir aktyor idi ki, səhnədə görünmə-si ilə tamaşanın taleyini həll edirdi. "Maqbet"dəki Maktuf, "Şahnamə"dəki şah Zeyir, "Aydın"dakı Aydın, "Fərhad və Şirin"dəki Fərhad və neçə-neçə di-gər obraz sənətkarın böyük potensialın-dan və geniş diapazonundan söhbət açırdı. O, səhnədə Mirzə Fətəli Axund-zadənin, Cəlil Məmmədquluzadənin, Cəfər Cabbarlının qəhrəmanlarına hə-yat bəxş etmişdi. C.Cabbarlının Aydın, Elxan, Aqşin, Eyvaz kimi surətlərini bi-rinci dəfə o yaratmış və onlara əbədiya-sar möhürünü vurmuşdu.

Ələsgər Ələkbərov hər rolda fərqli ifa nümayiş etdirirdi, qəhrəmanlarını bir-birinə bənzətməkdən çox uzaq idi. Məsələn, tək bir tamaşada - C.Cabbarlı-nın "1905-ci ildə" pyesində üç rolda oy-namışdı. Bir əsərin Eyvaz, general, Sa-lamov kimi bir-birindən fərqli üç qəhrə-manını oynamaq, özü də məharətlə ifa etmək hər aktyorun istedadı çərçivəsinə sığan iş deyildi!

Onun Vaqifi, Fərhadı, Cavanşiri, Kral Liri, Otellosu Azərbaycan teatr sə-nətinə həqiqətən bir töhfədir. Ə.Ələk-bərov həm də elə bir sənətkar idi ki, sə-

Ələsgər Ələkbərov bu rolda artıq 300 dəfə çıxış etmişdi. Odur ki, "Vaqif" pyesinin və Vaqif obrazının yaşlı nəsil tamaşaçısının yadında məhz Ələsgər Ələkbərovun ifası ilə qalması təsadüfi deyil.

Ə.Ələkbərovun aktyor gücü özünü digər əsərlərdə də nümayiş etdirmişdi. Hüseyn Cavidin Şərqin böyük ədəbi abidəsi olan "Şahnamə"nin motivləri əsasında yazdığı "Səyavuş" faciəsinin qəhrəmanı gözəl bir gəncdir. Ögey ana-sı onu xəyanətə sürükləmək istəyir. La-kin Səyavuş bu addımı atmır, "yox!" de-yir. Ələsgər Ələkbərov obrazı tam mə-nimsəyərək "yox"u elə deyirdi ki, sanki bu səs daxilindəki üsyanın əks-sədasına çevrilir, tamaşaçını az qala diksindirir, heyrətə gətirirdi.

Aktyorun yaradıcılığının daha bir mərhələsi "Otello" ilə bağlıdır. O vaxt teatr tənqidçiləri Ə.Ələkbərovu "bütün Otellolardan daha canlı insan" adlandı-rmışdılar. Onun bu roldakı oyunu barədə də maraqlı fikirlər qalıb. Məsələn, Şeks-pir muzeyində hələ də Ələsgər Ələkbə-rovun "Otello" tamaşasında çəkilmiş şəkli saxlanılır. Moskvadakı Azərbay-can dekadası zamanı "Otello"ya baxan ingilislər tamaşanı lentə alıb özləri ilə aparıblar. Tamaşa vaxtı Moskva teatrı-nın pərdəsi alqışlardan düz 17 dəfə açı-lıb-bağlanıb.

O, kinonu teatr qədər sevirdi

Aktyorun böyük istedadı özünü kino-da yaratdığı obrazlarda da göstərir. Yarat-dığı müxtəlif xarakterli obrazlar kinema-toqrafiya tarixində layiqli yer tutur.

O, Azərbaycan kinosunun səsli dö-vrünün hələ ilk filmlərindən olan "Kənd-lilər"də Göydemir rolunu ifa etmişdi. Sonra gənc aktyor "Vulkan üzərində ev", "Lətif" filmlərində çəkilmişdi.

Ələsgər Ələkbərovun "Kölgələr sü-rünür", "Qara daşlar", "Ögey ana", "Uzaq sahillərdə", "Fətəli xan" və digər filmlərdə oynadığı rollar unudulmazdır. Onun kino qəhrəmanları da teatr obraz-

karı itirdiklərinə bir daha təəssüflənir, acıyırlar.

Görkəmli aktrisa Leyla Bədərbəyli həmkarı haqqında ürək sözlərini sonsuz məhəbbət və ehtiramla qələmə almış-dır: "Bəzən həyatda bir adamı yalnız görən zaman yada salır, xatırlayırsan. Lakin elə insanlar da olur ki, onları tək-cə bir dəfə görür, amma uzun illər, hət-ta ömrün boyu unutmursan. Ələsgər Ələkbərov belə şəxsiyyətlərdəndir. O, tam mənasında səhnə üçün, sənət üçün doğulmuşdu. Bu mahir aktyoru səhnədə bir dəfə görən heç zaman unutmurdu. Heç yadımdan çıxmır, bir dəfə onun ad gününə yığışmışdıq. Çox da böyük ol-mayan məclis həddən artıq şən keçirdi. Ələsgər isə hamıdan şən idi. O, pianoda çalır, oynayır, şadlanırdı. Rəqsdən xü-susi zövq alırdı. Milli azəri rəqsi onun ifasında çox gözəl təsir bağışlayırdı. Qonaqlar təkrar-təkrar Ələsgərin şərə-finə sağlıq söyləyir, yüksək sənətdən, nəcib insanlığından danışdılar. Bu za-man mənimlə yanaşı oturan Ələsgərin gülməkdən özünü zorla saxladığını gö-rüb təəccüblə ona baxdım. Baxışımdakı sualı hiss edib dedi: "Başa düşə bilmi-rəm ki, bunlar bu qədər tərif dolu sözlə-ri haradan tapırlar? Axı məndə nə gö-rüblər? O qədər də gözəl deyiləm, göz-lərim də olduqca balacdır... Mən de-dim ki, yəqin tilsim, möcüzə yolu ilə sən özünü xalqa sevdirirsən. Bu zaman o, lap ürəkdən güldü. Həqiqətən də ki-çik gözləri tamamilə yumuldu. Lakin coşqun məhəbbətlə yaratdığı səhnə su-rətlərini - Elxan, Aydın, Otello, Vaqif, Fərhad və Cavanşirin ülvi hisslərini məhz bu gözlərdə görmüşdük. O, yüz dəfə, min dəfə Otellonun, Vaqifin fa-ciəsini öz faciəsi kimi yaşamış və bu "ölüm"lərlə ölməzlik qazanmışdı".

Sönməyən işıq

Ələsgər Ələkbərovun böyük isteda-dını tək-cə həmkarları deyil, bir çox gör-kəmli şəxsiyyətlər də, sadə tamaşaçı-lar da görmüş və yüksək dəyərləndirmiş-lər. Xalq yazıçısı Mirzə İbrahimov